

แบบบันทึกองค์ความรู้รายบุคคล

๑. ชื่อองค์ความรู้ “การดำเนินงานโคกหนองนาตามศาสตร์พระราชา”

๒. ชื่อเจ้าขององค์ความรู้ นายสมยศ รำจวน

ตำแหน่ง พัฒนาการอำเภออุทุมพรพิสัย

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

๓. หมวดองค์ความรู้ที่บ่งชี้

- หมวดที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนพึ่งตนเองได้
- หมวดที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัวอย่างสมดุล
- หมวดที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีธรรมาภิบาล
- หมวดที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง

๔. ที่มาและความสำคัญในการจัดทำองค์ความรู้

ในปี ๒๕๕๔ น้ำท่วมพื้นที่ ๖๕ จังหวัดทั่วประเทศไทย เสียหายกว่า ๑.๓๕๖ ล้านล้านบาท ปี ๒๕๕๗ เกิดน้ำท่วมเร็วกว่า ๙.๘ ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้น ๑๐๐% จากปี ๒๕๔๗ ส่วนในปี ๒๕๕๘ เกิดภัยแล้งในประเทศไทย มี ๕๓ จังหวัดขาดน้ำ ปี ๒๕๕๘ เกิดเขื่อนล้น ๘.๖ ล้านไร่ใน ๑๓ จังหวัด และมีอุทกภัยเฉลี่ยในประเทศไทยสูงถึง ๐.๙๖ องศาเซลเซียส นอกจากนี้ ยังมีการคาดการณ์ว่าในปี ๒๕๖๘ ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นอีก ๑ พันล้านคน ทำให้ความต้องการต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น นำมาสู่การเกิดวิกฤตอาหาร น้ำ และพลังงาน สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้จึงทำให้เกิดคำถามกับใครหลายคนว่า “เราจะอยู่รอดในโลกใบใหม่นี้ได้อย่างไร?”

ในการบรรยายเรื่อง “การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาสู่เป้าหมายความยั่งยืนของโลก” ในวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๒ ณ หอประชุมเกษม จาติกวณิช สำนักงานใหญ่ กฟผ. นอกจากจะได้รับเกียรติจากอาจารย์ยักษ์ หรือ ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และประธานมูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติ ให้การบรรยายแล้ว ยังได้รับเกียรติจากอาจารย์โก้ หรือ ผศ.พิเชษฐ โสวิทยสกุล คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มาบรรยายให้ความรู้เรื่องศาสตร์พระราชาด้วยเช่นกัน โดยอาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า การบูรณาการร่วมกันระหว่างนักวิชาการและนักการปกครองมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะบุคคลเหล่านี้จะเป็นต้นแบบและเป็นผู้นำให้ใครหลาย ๆ คนได้ปฏิบัติตาม โดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างความสมบูรณ์ให้กับชุมชน สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้บริการแก่สังคม ทั้งด้านวิชาการ การฝึกปฏิบัติ การบูรณาการความรู้และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน เพื่อให้คนในชุมชนได้ฝึกการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางแก้ปัญหา โดยทำเป็นตัวอย่างให้เห็นเพื่อให้เกิดความเข้าใจจนสามารถปฏิบัติตาม เกิดการขยายผลจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจะร่วมแก้ปัญหาในทุกมิติไปด้วยกัน ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม

การเริ่มต้นที่ดีจึงต้องเริ่มต้นที่ ‘การเปลี่ยนคน’ เราต้องสร้างวินัยให้กับคนไทยให้ช่วยกันดูแลรักษาโลก พร้อมเดินตามรอยที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้ทรงวางไว้ ซึ่งพระองค์เคยมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ว่า ‘ให้ทำแบบคนจน’ กล่าวคือ การทำแบบที่ชาวบ้านทำตามได้ แม้จะดูไม่หรูหรา หรือไม่เข้าหลักวิชาการมากนัก แต่ก็ได้ผลและเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้จริง ๆ โดยสร้างรูปแบบการใช้ชีวิตที่มีวินัย ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด ไม่ใช่ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างจนไม่เหลืออะไรไว้ให้กับแผ่นดิน

รู้จัก “โคก หนอง นา โมเดล” การออกแบบพื้นที่ชีวิตของคนไทย

“โคก หนอง นา โมเดล” เป็นโมเดลต้นแบบที่สถาบันเศรษฐกิจพอเพียงและมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติได้น้อมนำพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้บริหารจัดการน้ำและพื้นที่ทำการเกษตร โดยมุ่งหวังที่จะสร้างจุดเปลี่ยนให้กับชุมชน ซึ่งแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ กล่าวคือ ๓๐% แรกสำหรับแหล่งน้ำ ทั้งการขุดบ่อทำหนองและการขุดคลองไส้ไก่ที่ช่วยระบายน้ำรอบพื้นที่ อีก ๓๐ % สำหรับปลูกข้าว และอีก ๓๐% สำหรับไว้ทำโคกหรือป่า โดยปลูกผักไว้เป็นอาหาร ปลูกไม้ใช้สอย ปลูกยาสมุนไพร ส่วน ๑๐% ที่เหลือ สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งหากลงมือทำลักษณะเช่นนี้ในหลาย ๆ จุดของประเทศ โคก หนอง นา โมเดล ก็จะช่วยได้มากกว่าการบริหารจัดการน้ำและพื้นที่ทำการเกษตร เพราะจะช่วยแก้ปัญหาโลกร้อนและลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้

บริหารจัดการน้ำด้วย โคก หนอง นา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ ๙ พระองค์ท่านทรงเคยรับสั่งไว้ว่า ‘น้ำคือชีวิต’ ดังนั้น สิ่งหนึ่งที่เป็นความพิเศษของโคก หนอง นา โมเดล ก็คือการวางแผนเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดทั้งปี เพราะหากมีน้ำใช้แล้วก็จะอยู่ได้และประกอบอาชีพได้ ช่วยลดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากร อีกทั้งยังช่วยลดความแออัด ลดการแย่งพื้นที่ทำกินในเมืองใหญ่ ลดปัญหาสังคม ปัญหายาเสพติด ปัญหาความสกปรก และปัญหาชนบทล่มสลาย โครงการในพระราชดำริของพระองค์ท่านส่วนใหญ่จึงเป็นโครงการเรื่องน้ำ ดังนั้น โคก หนอง นา โมเดล ก็เช่นกัน ได้มีการนำหลักคิดในเรื่องนี้มาปรับใช้ ซึ่งไม่เพียงจะทำให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปีและไม่ต้องประสบปัญหาภัยแล้งแล้ว ยังช่วยลดปริมาณน้ำหลากที่จะเข้าท่วมพื้นที่ต่าง ๆ และลดการเกิดตะกอนดินทับถม เพราะมีพื้นที่กักเก็บน้ำเพียงพอและมีต้นไม้คอยดูดซับน้ำลงสู่ใต้ดิน

ตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ประกอบไปด้วยการวางแผนที่มีความละเอียดเป็นอย่างมาก ดังนั้น โคก หนอง นา โมเดล จึงใช้ลักษณะของการคำนวณการระเหยของน้ำ การคำนวณการใช้น้ำ การคำนวณการบำบัดน้ำเสีย โดยน้ำที่ได้มาในแต่ละรอบจะต้องนำไปวางแผนการผลิต ทั้งในเรื่องของการปรับปรุงดินและการผลิตอาหารให้เพียงพอต่อการบริโภค โดยจะต้องสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องมีการปรับหัวคันนาให้สูงขึ้นถึง ๒ เมตร เพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ วางแผนปลูกข้าว ปลูกพืชอายุสั้นอายุยาว เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ นำพลังงานหมุนเวียนมาใช้ในพื้นที่ โดยเฉพาะพลังงานชีวมวล ซึ่งเมื่อที่ดินดังกล่าวมีแหล่งอาหารที่สมบูรณ์และมีแหล่งน้ำมากเพียงพอแล้ว เมื่อฝนตกลงมาก็จะมีน้ำไหลเข้าไปยังหนอง สัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ก็จะได้วางไข่ในพื้นที่ที่ปลอดภัยตามธรรมชาติ ซึ่งก็จะก่อให้เกิดผลผลิตตามมา เป็นตัวสร้างรายได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้สิ่งสำคัญของหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ก็คือ ต้องสร้างกิจกรรมที่ดีและเหมาะสม เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นว่าอาชีพเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ที่สร้างอาหารให้ทุกคนได้บริโภค เป็นอาชีพที่สำคัญของโลกที่มีศักดิ์ศรีควรมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาพื้นที่นั้น ๆ นอกจากนี้การทำตามหลักดังกล่าวจะต้องตอบโจทย์ในเรื่องของความสวยงาม โดยทำให้เหมือนเป็นศิลปะของแผ่นดิน ให้ผู้ที่อยู่อาศัยรู้สึกเสมือนได้พักผ่อนในสถานที่ที่งดงาม ซึ่งนอกจากจะทำให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีเช่นนี้แล้ว สิ่งที่ได้รับตามมาก็คือการพัฒนาคน เพราะทุกคนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สังคมจะเกิดความมั่นคงทั้งในด้านอาหารและการเงิน

ที่มา “โคก หนอง นา” เป็นโมเดลต้นแบบที่สถาบันเศรษฐกิจพอเพียงและมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ น้อมนำพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

มาใช้บริหารจัดการน้ำและพื้นที่การเกษตรผสมผสานกับภูมิปัญญาพื้นบ้านได้อย่างสอดคล้องกันโดยแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน ๓๐: ๓๐: ๓๐: ๑๐ ดังนี้

๑. ๓๐% สำหรับแหล่งน้ำโดยการขุดบ่อทำหนองและคลองไส้ไก่

๒. ๓๐% สำหรับทำนาปลูกข้าว

๓. ๓๐% สำหรับทำโคกหรือป่า ปลูกป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่างก็คือปลูกไม้ใช้สอย ไม้กินได้และไม้เศรษฐกิจเพื่อให้ได้ประโยชน์คือ

*มีกิน คือ มีผัก มีอาหารไว้กิน

*มีอยู่ คือ สามารถตัดไม้ไปสร้างบ้าน ทำที่อยู่ได้

*มีใช้ คือ ไม้ใช้สอยในครัวเรือน ใช้เป็นยาและสมุนไพร ใช้เป็นฟืน เป็นเครื่องมือใช้สอยในบ้าน

*มีความสมบูรณ์ และความร่มเย็น

๔. ๑๐% สำหรับที่อยู่อาศัย และเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ ปลา วัว และควาย เป็นต้น

ทุกอย่างทั้งหมดนี้อยู่รวมกันบูรณาการเป็นวรรณเกษตร ทางมูลนิธิฯได้อธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจแนวคิดนี้อย่างง่ายๆโดยเรียกว่า “โคก หนอง นา” โคก หนองนา ปลูกพืช ๓ อย่างเพื่อประโยชน์ ๔ อย่างบนพื้นที่โคก

การออกแบบพื้นที่ด้วยภูมิสังคม ภาวะภูมิสังคม ถือเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญของการออกแบบพื้นที่ ภูมิ คือ สภาพทางกายภาพ เช่น สภาพดิน น้ำลม สังคม คือ วัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา ดั้งเดิมที่อยู่ในพื้นที่นั้น ซึ่งในการออกแบบจะให้ความสำคัญ กับ “สังคม” มากกว่า “ภูมิ” คือต้องออกแบบตามสังคมและวัฒนธรรมของคนที่อยู่ แม้ว่าภูมิประเทศ จะเหมือนกันก็ตาม หากสังคมต่างกันการออกแบบก็จะต่างกันโดยสิ้นเชิง การกักเก็บน้ำด้วย โคก หนอง นา โมเดล น้ำฝนอาจไร้ค่าและอาจสร้างปัญหาในยามที่มีมากเกินไป แต่หากฝนทิ้งช่วง น้ำเพียงน้อยนิดก็มีคุณค่ามหาศาลความไม่สมดุลนี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการ “เก็บน้ำ” ในตอนนี้จะเล่าถึงวิธีการกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่ ซึ่งมี ๓ วิธี คือ

๑. เก็บน้ำไว้ในหนอง: การขุดหนองจะต้องขุดให้คดโค้ง และมีระดับตื้นลึกแตกต่างกันไปในแต่ละจุด ก่อนขุดต้องมีการคำนวณปริมาตรน้ำที่สามารถเก็บได้ในหนองเพื่อให้พอใช้งาน

๒. เก็บน้ำไว้บนโคก: ทำได้โดยการปลูกป่าและเก็บในระบบรากของต้นไม้ที่ปลูกไว้ ๕ ระดับ ได้แก่ ไม้ระดับสูง ไม้ชั้นกลาง ไม้ชั้นเตี้ย ไม้เรียดิน และไม้หัวใต้ดิน ไม้แต่ละระดับควรจะมีอย่างน้อยไม่น้อยกว่า ๒๑ ชนิด เพื่อสร้างความหลากหลายของระบบราก เมื่อฝนตกลงมาระบบรากจะช่วยอุ้มน้ำไว้ในดิน

๓. เก็บไว้ในนา: ยกคันนาให้สูงและกว้างสามารถเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงฝนทิ้งช่วง นอกจากนี้เรายังสามารถปลูกพืชผักไว้บนคันนาได้อีกด้วย

โคกหนองนาพลิกพื้นที่แล้ง “ทำอย่างไรพี่น้องเกษตรกรถึงจะสามารถดูแลตัวเองได้ ทำอย่างไรถึงจะพ้นจากความทุกข์ยาก” พระอาจารย์สังคม ธนปัญญา ได้บอกเล่าถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ชาวบ้านด้วยการนำศาสตร์เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาช่วยเหลือชาวบ้านและพัฒนาชุมชน แม้ในที่แรกจะมีกระแสต่อต้านและมีปัญหาอุปสรรค แต่ด้วยความเชื่อมั่นในศาสตร์และปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จะทำให้เกิดความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนได้จริงจึงได้ยื่นหยัดดำเนินโครงการมาอย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนี้ยังมีตัวแทนพี่น้องเกษตรกรอีกหลายท่าน มาร่วมแบ่งปันประสบการณ์ที่ได้ร่วมพลิกพื้นที่แล้งด้วย โคก หนอง นา โมเดล ด้วยความเชื่อมั่นและแรงศรัทธาในหลักปรัชญาของพระราชา ด้วยความหวังที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ยากอยู่อย่างพอเพียงมีชีวิตที่มั่นคงและมีความสุข

โคกหนองนาเพื่อเพื่อการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ด้วยพื้นฐานสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม “โคก หนอง นา โมเดล” ถือเป็นแนวคิดและแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตคนไทยที่มีเกษตรกรรมเป็นฐานรากของสังคม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทางวิชาการต่างๆถูกนำมาปรับเป็นคำพูดที่ง่ายต่อการเข้าใจแล้วนำไปสอนและถ่ายทอดแก่ชาวบ้านเพื่อให้พวกเขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้และมีชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อพื้นฐานชีวิตมีมาตรฐานมีความมั่นคงแล้ว ชีวิตคนไทยจึงจะมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

๕. ขั้นตอนและกระบวนการที่ใช้ในการขับเคลื่อน

๑. การจัดการน้ำ น้ำคือปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานโดยเฉพาะการขุดสระให้ลดขนาดมีตะกอนลาดชันตามสภาพดินมีหลุมขนมครก คลองไส้ไก่กระจายในพื้นที่เพื่อให้พื้นดินสามารถเก็บน้ำใช้ในหน้าแล้งได้ให้มากที่สุด

๒. การจัดการดิน คือปัจจัยในการปลูกป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่างเริ่มตั้งแต่การจัดทำปุ๋ยบำรุงดินการตรวจค่าความเป็น

๓. การออกแบบพื้นที่ที่เหมาะสม การกำหนดพื้นที่ สามารถดำเนินการให้มีโคกเป็นพื้นที่อาศัยเลี้ยงปศุสัตว์ ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย เป็นต้นาคือ พื้นที่ทำการเกษตรทุกฤดูกาลเช่นทำนาเลี้ยงปลาในนาข้าว ปลูกผัก เป็นต้น

๔. การฝึกปฏิบัติในแปลงตัวอย่าง การออกแบบพื้นที่ในแบบที่กำหนดนำไปปฏิบัติในแปลงให้ครบองค์ประกอบทดลองปลูกไม้ ๕ ระดับ โดยไม่สูงให้อยู่ด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตก เพื่อป้องกันลม แสงแดด ทิศตะวันออก ไม้ไม่สูงให้พืชในแปลงได้รับแสงแดด เป็นต้น

๕. การหาอยู่หากิน จากคำว่าเงินทองเป็นของมายาข้าวปลาเป็นของจริงเป็นการฝึกปฏิบัติจริงในการหาอยู่หากินในแปลงว่ามั่นคงเป็นความจริงหรือไม่ท้องอืดหรือไม่ปลอดภัยหรือไม่จำเป็นต้องซื้อหรือไม่สุดท้ายเกิดการแบ่งปันในกลุ่มที่ฝึกปฏิบัติได้น่าใจ

๖. การฝึกอบรม จากการอบรม ๔ คืน ๕ วันเราได้อะไรบ้างและจะนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองอย่างไรบ้างพร้อมแผนการทำในพื้นที่ตนเอง

๖. เทคนิคในการปฏิบัติงาน/ปัจจัยความสำเร็จ

๑. การแสวงหาความรู้จากช่องทางอื่น ๆ

นับว่าความรู้จริงๆแล้วทุกคนต้องศึกษาอย่างท่องแท้ให้ละเอียดจากหลายช่องทางการไปศึกษาดูงานและเอาความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้ในแปลงเราเองเพื่อให้เหมาะกับภูมิสังคมพื้นที่เราเองนอกจากนั้นบุคคลต้นแบบที่เราจะเอาเป็นตัวอย่างตามค่านิยมองค์การ A B C D E F และ S & P เป็นต้น

๒. การสร้างความเข้าใจในกรอบ

ครัวครอบครัวยุคนี้เป็นส่วนสำคัญที่ก่อร่างสร้างตัวโดยนำความรู้มาอธิบายถึงการดำเนินงาน โคกหนองนามีอะไรที่เป็นจุดสนใจ ทำแล้วไม่อดตาย มีอยู่ มีกิน เหลือแบ่ง จากนั้นขายสุดท้ายมีเงินเก็บ ประโยชน์ของการทำโคกหนองนา การปลูกต้นไม้ ๕ ระดับ ประโยชน์ของมัน ต่ออากาศ ต่อร่างกาย ต่อพื้นดินเรา วิธีการปลูกเพื่อให้ทุกคนทราบแล้วเห็นด้วย พร้อมช่วยกันดำเนินงานแบบคนจนใช้ของที่มา

๓. การลงมือทำ

-พื้นที่จำนวน ๕ ไร่ ช่วยกันกำหนดผังในแปลงเพื่อความเหมาะสม โคกอยู่ตรงไหน หนองอยู่ตรงไหน คลองไก่อี หลุมขนมครก ที่อยู่อาศัย คอกปศุสัตว์

-ขุดสระเป็นลำดับแรกขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ลึก ๖ เมตร มีตะพักเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง พร้อมเจาะบ่อบาดาลเพื่อเตรียมน้ำสำรอง

-มีน้ำเริ่มดำเนินการปลูกต้นไม้ที่ครัวเรือนอยากรับประทานก่อน เช่น มะม่วงทุกประเภท มะกรูดผักต้ว สะเดา มะนาว มะละกอ ตะไคร้ กล้วยอื่น ๆ ที่ลดรายจ่ายในครัวเรือน ใช้แรงงานครัวเรือนดูแลแบบคนจนค่อยๆทำ

-ปรับคันนาในมีความกว้างเพื่อเป็นคันนาทองคำ ปลูกไม้ยืนต้นตามทิวบรม เช่น ต้นพะยุง ยางนา มะพร้าว ไม้กิมชุง ประดู่ เป็นต้น

-ปรับที่นาบางส่วนเป็นที่เลี้ยงปลาชนิดต่างๆ และปลูกผัก บุงผักในน้ำชนิดต่างๆ

-ลงพันธุ์พืชที่เป็นหัวทุกประเภท มะเขือ พริก น้อยหน่า ผักสลัดทุกประเภท

-บำรุงดูแลตามรอบเวลาโดยใช้ปุ๋ยธรรมชาติจัดทำอาคารน้ำหมักต่างๆจากเศษเหลือมือสอง เป็นต้น

จากวันนั้นถึงวันนี้เรามีทุกอย่างในแปลงเช่นพะยุง ยางนา ต้นจามัน ประดู่ กล้วย มะม่วงน้ำชนิด ชিং ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ปลาทุกชนิด ข้าวหอมมะลิ กล้วยเลี้ยงวัว พักทอง หน่อไม้ เป็นต้นที่เราไม่จำเป็นต้องซื้อตลอดฤดูกาล มีความสุข อากาศดี มีรายได้จากการขายอย่างต่ำวัน ๕๐ บาท

๗. ปัญหาที่พบและแนวทางแก้ไข

การได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังน้อย แนวทางแก้ไขคือ ประสานภาคีเครือข่ายหลายๆภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนร่วมกัน และขับเคลื่อนหมู่บ้านให้มีการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้องค์กรและหน่วยงานต่างๆเล็งเห็นถึงความสำคัญอยากเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

๘. ประโยชน์ขององค์ความรู้

๑. ใช้เป็นแนวทางในการอบรมให้ความรู้ภาคประชาชน
๒. ขยายผลคนในชุมชนและผู้สนใจ
๓. จัดตั้งชมรมโคกหนองนา บ้านรังแร้ง ม. ๔ ตำบลรังแร้ง
๔. นำแนวทางไปจัดตั้งตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้นำผลผลิตจากโคกหนองนามาจำหน่าย

๙. ข้อคิดจากการขับเคลื่อนโครงการ

๑. การทำโคกหนองนาอันดับแรกองค์ความรู้ในทุกด้าน
๒. ความเข้าใจของครอบครัวเป็นสำคัญ
๓. การลงมือทำอย่างจริงจังไม่ท้อ
๔. มีเวลาในการดูแลรักษา
๕. การปรับให้เข้าบริบทของพื้นที่
๖. มีการประชาสัมพันธ์
๗. งดใช้สารเคมี
๘. ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

